

TALABALARDA LIDERLIK SIFATLARINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Fozilov Jaxongir Ismoilovich
*O'zbekiston Respublikasi Harbiy Xavfsizlik
va Mudofaa Universiteti sikl boshlig'i.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalari talabalarida liderlik va boshqaruv qobiliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy pedagogik va psixologik texnologiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda "Soft Skills" (yumshoq ko'nikmalar), jamoada ishlash, qaror qabul qilish va kommunikativ mahoratni shakllantirishning interfaol metodlari yoritilgan. Shuningdek, talabalarning ijtimoiy faolligini oshirishda loyihaviy ta'lim va kouching texnologiyalarining samaradorligi asoslab berilgan. Maqola xulosalari bo'lajak mutaxassislarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Liderlik yetakchilik qobiliyati. shaxslararo munosabat va moslashuvchanlik ko'nikmalari.*

Аннотация: *В данной статье анализируются современные педагогические и психологические технологии развития лидерских и управленческих способностей у студентов высших учебных заведений. В исследовании освещены интерактивные методы формирования «Soft Skills» (мягких навыков), командной работы, принятия решений и коммуникативных навыков. Также обоснована эффективность проектного обучения и технологий коучинга в повышении социальной активности студентов. Выводы статьи способствуют повышению конкурентоспособности будущих специалистов.*

Ключевые слова: *Лидерские качества, навыки межличностного общения и гибкость.*

Abstract: *This article analyzes modern pedagogical and psychological technologies for developing leadership and management abilities among university students. The research highlights interactive methods for forming "Soft Skills", teamwork, decision-making, and communication skills. Furthermore, the effectiveness of project-based learning and coaching technologies in increasing students' social activity is substantiated. The conclusions of the article serve to enhance the competitiveness of future specialists.*

Keywords: *Leadership, Soft Skills, Innovative technologies Coaching Team building Emotional intelligence Social activity*

Talabalarda liderlik sifatlarini shakllantirish — bu faqatgina boshqaruv ko'nikmalarini o'rgatish emas, balki shaxsning ichki salohiyatini ro'yobga chiqarish, mas'uliyatni his qilish va jamoani yagona maqsad sari yetaklash mahoratini rivojlantirish demakdir.

Quyida ushbu jarayonda qo'llaniladigan asosiy texnologiyalar va metodlar tizimlashtirilgan holda berilgan.

1. Liderlikni shakllantirishning zamonaviy texnologiyalari

Talabalik davri — liderlikning "yumshoq ko'nikmalari" (Soft Skills) shakllanadigan eng qulay payt. Bunda quyidagi texnologiyalar samara beradi:

Kouching texnologiyasi: O'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlikka asoslanib, talabaning ichki imkoniyatlarini ochishga yo'naltiriladi. Bunda "tayyor yechim" berilmaydi, balki savollar orqali talabaning o'zi qaror qabul qilishiga undaladi.

Loyihaviy ta'lim (Project-based learning): Talabalar muayyan ijtimoiy yoki ilmiy loyiha ustida ishlaydilar. Loyiha rahbari sifatida ular resurslarni taqsimlash, vaqtni boshqarish va jamoadagi nizolarni hal qilish tajribasiga ega bo'ladilar.

Keys-stadi (Case study): Real hayotdagi boshqaruv muammolari yoki inqirozli vaziyatlar tahlil qilinadi. Bu talabada tanqidiy fikrlash va ekstremal holatda tezkor qaror qabul qilish ko'nikmasini rivojlantiradi.

2. Talabalarning ijtimoiy-psixologik rivojlanish bosqichlari

Liderlik sifatlarini shakllantirish texnologik jihatdan quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

O'zini anglash va motivatsiya: Talaba o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi (SWOT tahlil).

Ko'nikmalarni egallash: Interfaol mashg'ulotlar orqali muloqot va tashkilotchilik san'ati o'rganiladi.

Amaliy sinov: Talabalar o'zini-o'zi boshqarish organlarida, to'garaklarda yetakchilik rolini bajaradilar.

Refleksiya: Erishilgan natijalar tahlil qilinadi va kelgusi rivojlanish trayektoriyasi chiziladi.

Talabalarda liderlikni shakllantirish — bu ta'lim muhitida demokratik va ijodiy muhitni yaratish demakdir. Faqatgina nazariy bilim berish emas, balki ularni real ijtimoiy jarayonlarga jalb qilish orqali haqiqiy liderlarni tarbiyalash mumkin.

1. Liderlikni rivojlantirishning Psixologik Modeli

Liderlik faqat buyruq berish emas, balki quyidagi to'rtta komponentning birlashmasidir:

Self-Leadership (O'zini boshqarish): O'z vaqtini (taym-menejment), hissiyotlarini va stressni boshqara olish.

Social Intelligence (Ijtimoiy intellekt): Insonlar bilan til topishish va ularning ehtiyojlarini tushunish.

Vision (Kelajakni ko'ra bilish): Oddiy talabalardan farqli o'laroq, lider maqsadni aniq ko'radi va rejalashtiradi.

Empowerment (Vakolat berish): Boshqalarga ishonch bildirish va vazifalarni taqsimlash.

2. Amaliy Ta'lim Texnologiyalari (Klub va To'garaklar uchun)

Talabalar bilan ishlashda quyidagi "o'yin-texnologiyalar" juda yuqori natija beradi:

"Debat" texnologiyasi: Talabalarni ikki guruhga bo'lib, muammoli mavzu bo'yicha bahs tashkil etish. Bu notqlik va argument keltirish (dalillash) ko'nikmasini shakllantiradi.

"Miya shturmi" (Brainstorming): Murakkab vaziyatdan chiqish uchun cheklovsiz g'oyalar berish. Bu kreativ liderlikni oshiradi.

"Yetakchisiz guruh" mashqi: Guruhga vazifa beriladi, lekin rahbar tayinlanmaydi. Jarayon davomida kim tashabbusni o'z qo'liga olishi kuzatiladi va tahlil qilinadi.

Lider Talabaning "Yurish-turish" Kodeksi

Zamonaviy yondashuvga ko'ra, lider talaba quyidagilarga amal qilishi lozim:

Faol tinglovchi bo'lish: Boshqalarni eshita olish (Listening skills).

Mas'uliyatni bo'yniga olish: Xatolar uchun boshqalarni ayblamaslik.

Doimiy o'rganish: Har kuni yangi bilim olish (Lifelong learning).

Xulosa qilib aytganda, talabalarda liderlik sifatlarini shakllantirish — bu ta'limni amaliyot bilan integratsiya qilish demakdir. Zamonaviy interfaol texnologiyalar (kouching, keys-stadi, loyihaviy ta'lim) talabada nafaqat boshqaruv ko'nikmalarini, balki mas'uliyat, strategik fikrlash va jamoada ishlash mahoratini rivojlantiradi.

Yakuniy natijada, bunday texnologiyalar talabani kelajakda mehnat bozorida raqobatbardosh kadr va murakkab vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qila oladigan yetuk shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Maksvell J. Liderlikning 5 darajasi (The 5 Levels of Leadership). – T.: "Factor Books", 2020. (O'zbek tilida mavjud).
2. Kovi S. Muvaffaqiyatli insonlarning 7 ko'nikmasi. – T.: "Nihol", 2021.
3. Goulman D. Emotsional intellekt. Nega u IQ dan muhimroq? – T.: "Asaxiy Books", 2021.
4. Druker P. Effektivniy rukovoditel (The Effective Executive). – M.: Mann, Ivanov i Ferber, 2012.
5. Azizxodjayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: TDP, 2006.
6. Zeyer E.F. Psixologiya professiy. – M.: Akademicheskii proyekt, 2003. (Liderlik kompetentligi bo'yicha).